

BOSNA I HERCEGOVINA
Institucija ombudsmena/ombudsmana
za ljudska prava
Bosne i Hercegovine



БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
Институција омбудсмена/омбудсмана
за људска права
Босне и Херцеговине

Strategija djelovanja

Institucije ombudsmena za ljudska prava

Bosne i Hercegovine za razdoblje 2023.-2028.

Banja Luka, ožujak 2023. godine



STRATEGIJA DJELOVANJA INSTITUCIJE OMBUDSMANA ZA LJUDSKA PRAVA ZA RAZDOBLJE 2023. – 2028.

Banja Luka, ožujak 2023. godine

Kazalo

I. Uvod	3
II. Vizija, misija i principi	4
Vizija	4
Misija.....	4
Principi	4
III. Analiza stanja ljudskih prava	4
IV. Strateški i specifični ciljevi	5
Specifični cilj 1 - Strukturno jačanje Institucije	6
Specifični cilj 2 - Osiguranje učinkovite zaštite i promocije ljudskih prava	6
Specifični cilj 3 - Jačanje i vidljivost Institucije kao središnje institucije za slobodu pristupa informacijama	7
Specifični cilj 4 - Jačanje i vidljivost Institucije kao središnje institucije za zabranu diskriminacije (tijelo za jednakost)	7
Specifični cilj 5 - Suradnja s institucijama, međunarodnim organizacijama i civilnim društvom	8
V. Odgovornosti i izazovi Institucije	9
VI. Ciljani subjekti i partneri	11
VII. Razvoj informaciono-komunikacijskih tehnologija – IKT	11
VIII. Provedba i monitoring	11
1. Provedba.....	11
2. Pregled i revizija	12
3. Monitoring	12
IX. ANEKS	13
1. Jačanje kapaciteta Institucije.....	13
2. Analiza stanja ljudskih prava	14
3. Stajališta međunarodnih monitoring mehanizama	16
4. Stanje u Instituciji	18

I. Uvod

Strategija djelovanja Institucije ombudsmana za ljudska prava za razdoblje 2023. – 2028. godina (u daljem tekstu: **Strategija**) ima za cilj da osigura dosljedno, kvalitetno i učinkovito djelovanje Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Institucije) kao neovisnog mehanizma za zaštitu i promociju ljudskih prava u Bosni i Hercegovini.

Institucija je ustanovljena odredbama Sporazuma o ljudskim pravima, odnosno, Aneksom 6. Okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i Zakonom o Ombudsmanu za ljudska prava¹ kao institucionalni mehanizam sa državnim mandatom, neovisan od vlade, sa širokim ustavnim ili zakonskim mandatom da štiti i promovira ljudska prava u Bosni i Hercegovini, uključujući građanska, politička, ekonomska, socijalna i kulturna prava.

Strategija je pripremljena (sačinjena) na osnovama međunarodnog i domaćeg pravnog okvira i uz poštovanje vizije, misije, kao i na principima na kojima je Institucija uspostavljena, a sukladno odredbama Zakona o ombudsmanu za ljudska prava BiH; Zakona o zabrani diskriminacije, Zakona o slobodi pristupa informacijama Bosne i Hercegovine, Zakona o slobodi pristupa informacijama Federacije BiH i Zakona o slobodi pristupa informacijama Republike Srpske, zakona o vladinim i ministarskim imenovanjima Bosne i Hercegovine, Federacije BiH i Republike Srpske i Rezolucije Generalne skupštine Ujedinjenih naroda 48/134 (Pariški principi)² kojima se uređuje funkcioniranje nacionalnih mehanizama za zaštitu ljudskih prava i temeljnih/osnovnih sloboda, te Principima o zaštiti i promociji Institucije ombudsmana (Venecijanski principi), a koje je objavila Venecijanska komisija 2019. godine³.

Prigodom izrade ove Strategije vodilo se računa o kadrovskim i finansijskim kapacitetima kojima Institucija raspolaže, a koji su neophodni za realiziranje definiranih aktivnosti. S obzirom na ograničena vlastita materijalna sredstva, Institucija planira da se prigodom provedbe ove strategije, u jednom njezinom dijelu, osloni na potporu partnerskih organizacija. Imajući u vidu vremenski okvir za realiziranje predviđenih aktivnosti, Institucija svake godine usvaja godišnje planove rada.

Ova Strategija je sačinjena na osnovu detaljne analize mandata i stanja u Instituciji ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, koja je sadržana u Aneksu ove strategije.

¹ "Službeni glasnik BiH", broj 32/00, 19/02, 35/04 i 32/06

² Izrađene na međunarodnoj radionici NHRI-a u Parizu 1991. godine, a usvojila ih je Generalna skupština Ujedinjenih naroda 1993.godine, Rezolucija Generalne skupštine Ujedinjenih naroda 48/134, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/principles-relating-status-national-institutions-paris>

³ [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2019\)005-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2019)005-e)

II. Vizija, misija i principi

Ovaj dio Strategije sadrži misiju, viziju i principe djelovanja Institucije u planiranom razdoblju.

Vizija

Institucija ombudsmana za ljudska prava BiH je jedinstveno tijelo zaštite i promocije ljudskih prava zasnovano na domaćem i međunarodnom pravnom okviru, međunarodno prepoznato sa akreditiranim statusom A kod Generalne asocijacije institucija za ljudska prava.

Misija

Institucija će osigurati zaštitu i promociju ljudskih prava svakoj osobi na teritoriju Bosne i Hercegovine, sukladno odredbama Zakona o ombudsmanu za ljudska prava, učinkovito djelovati u slučajevima diskriminacije, promovirati slobodu izražavanja putem osiguranja primjene zakona o slobodi pristupa informacijama, te jačati svoju monitoring ulogu, posebice u ulozi preventivnog mehanizma sukladno Opcionom protokolu uz Konvenciju Ujedinjenih naroda protiv torture i drugih surovih, neljudskih i ponižavajućih kazni ili postupaka (OPCAT) nakon što se usvoje izmjene i dopune Zakona o ombudsmanu za ljudska prava.

Principi

Principi djelovanja Institucije definirani su u Pariškim principima i Venecijanskim principima, Zakonu o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Zakonu o zabrani diskriminacije i Pravilima postupka Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine⁴. Ovi principi su:

- neovisnost Institucije od svih tijela i organa državne vlasti u obavljanju svoje funkcije;
- organizaciona, administrativna i finansijska samostalnost u ostvarivanju Ustavom BiH i zakonom određenih nadležnosti;
- nepristranost i samostalnost u radu;
- učinkovitost;
- suradnja s organizacijama civilnog društva.

III. Analiza stanja ljudskih prava

Značajan faktor koji utječe na strateško planiranje djelovanja Institucije je svakako stanje ljudskih prava u BiH. Rezimirajući pokazatelje kojima raspolaže Institucija, najčešće povrede ljudskih prava su prva generacija prava koju čine građanska i politička prava, te ekonomska, socijalna i kulturna prava, kojima su najizloženije najosjetljivije kategorije ljudi. Građani se najčešće žale na neučinkovitost i sporost uprave i sudbenog sustava, neadekvatno postupanje policije, inspekcije i tužiteljstva, probleme u uživanju prava na slobodu okupljanja i slobodu pristupa informacijama, mirno uživanje imovine, posebice u odnosu na povratnike, neshvaćanje značaja i uloge centara za

⁴ Službeni glasnik BiH, broj 104/11

socijalni rad, kao i na pristup obrazovanju, zdravstvenoj i socijalnoj skrbi i dr. Često se pored povrede nekog od prava navodi i diskriminacija u pristupu pravu po osnovu nacionalnog i socijalnog podrijetla, političkog i drugog uvjerenja, ali izražena i putem posebnih oblika diskriminacije kao što je mobing, te sve prisutniji govor mržnje, najčešće putem informacijsko-komunikacijskih tehnologija.

Transparentnost tijela vlasti, koja uključuje i osiguranje slobode pristupa informacijama, predstavlja jedan od stubova vladavine prava. Institucija, kao središnja institucija za slobodu pristupa informacijama, bilježi stalan rast broja žalbi koje se odnose na primjenu zakonodavstva o slobodi pristupa informacijama koje ukazuju na nedostatke postojećeg zakonodavnog okvira, ali i nedosljednosti u primjeni postojećih zakonskih rješenja.

Značajan broj žalbi i izdanih preporuka odnosi se na povrede temeljnih principa tijekom provedbe postupaka imenovanja i razrješenja članova upravnih i nadzornih odbora u javnim poduzećima i ustanovama, izostanak objektivnih kriterija i netransparentnost u postupku odlučivanja, što je u suprotnosti sa zakonodavstvom koje uređuje vladina i ministarska imenovanja.

Žalbe ukazuju da su najugroženije kategorije: mladi, starije osobe, osobe sa invaliditetom, djeca, posebice u situacijama konfliktnih rastava, povratnici, žrtve rata, neuposleni, žene, uposlenici kojima se ne uplaćuju doprinosi za mirovinsko i zdravstveno osiguranje, umirovljenici i sve veći broj građana koji se nalaze u stanju socijalne potrebe.

Posebnu zabrinutost predstavlja činjenica da pojedini predstavnici tijela vlasti nisu spremni na suradnju sa Institucijom i ignoriraju upućene preporuke Ombudsmana. Nepoduzimanje aktivnosti neposredno višeg tijela s ciljem pune implementacije preporuka za posljedicu ima dalje kršenje ljudskih prava i temeljnih sloboda građana.

IV. Strateški i specifični ciljevi

Na osnovu ranije navedene analize, a nakon konzultacija sa nadležnim institucijama svih razina vlasti i civilnog društva, uzimajući u obzir činjenicu da je Strategija djelovanja Institucije ombudsmana za ljudska prava značajan dokument u osiguranju zaštite i promocije ljudskih prava definiran je strateški cilj:

OPĆI STRATEŠKI CILJ: Učinkovita, akreditirana državna institucija za zaštitu ljudskih prava koja je uspostavljena i djeluje sukladno sa domaćim zakonodavnim okvirom, Pariškim i Venecijanskim principima.

Ovaj strateški cilj će se realizirati implementacijom slijedećih specifičnih ciljeva:

1. Strukturno jačanje Institucije;
2. Osiguranje učinkovite zaštite i promocije ljudskih prava;
3. Jačanje i vidljivost Institucije kao središnje institucije za slobodu pristupa informacijama;

4. Jačanje i vidljivost Institucije kao središnje institucije za zabranu diskriminacije (tijelo za jednakost);
5. Suradnja s institucijama, međunarodnim organizacijama i civilnim društvom.

Specifični cilj 1 - Strukturno jačanje Institucije

Strukturno jačanje Institucije podrazumijeva unaprjeđenje zakonodavnog, funkcionalnog, kadrovske, financijskog i materijalno-tehničkog okvira za funkcioniranje Institucije. Poseban značaj ima zakonodavni okvir koji predstavlja temelj djelovanja, zbog čega je usvajanje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o ombudsmanu za ljudska prava BiH (Zakona o izmjenama i dopunama) prioritet i uvjet za implementaciju svih drugih ciljeva. Istodobno, ovo predstavlja i obvezu preuzetu ratificiranjem određenih međunarodnih standarda, prije svega, Opcionog protokola uz Konvenciju protiv torture, kao i preporuka upućenih od strane Potkomiteta za re-akreditiranje nacionalnih institucija ljudskih prava. Bez usvajanja Zakona o izmjenama i dopunama bilo bi otežano zadržavanje statusa „A“ koji trenutno ima Institucija. Usvajanje Zakona o izmjenama i dopunama je u nadležnosti Parlamentarne skupštine BiH, što zahtijeva koordinaciju i suradnju sa ovim tijelom u cilju ubrzanja procesa. Poduzimanje ostalih aktivnosti vezanih za ostvarenje ovog specifičnog cilja je direktno ovisno od okončanja ovog procesa, uključujući kadrovsko jačanje putem zapošljavanja, planiranje i provedbe obuka i stručno usavršavanje osoblja, unaprjeđenje elektroničkog sustava vođenja predmeta i dokumentacije OWIS/ORKA, te osiguranje dodatnih financijskih i materijalnih resursa za realiziranje aktivnosti temeljem programa i projekata koji uključuju međuinstitucionalnu i međusektorsku suradnju. Posebna pozornost, putem suradnje sa nadležnim tijelima Parlamentarne skupštine BiH i Ministarstvom financija, bit će posvećena povećanju svijesti o poimanju (shvaćanju) neovisnosti Institucije, te stvaranju pretpostavki za osiguranje ovog principa.

Načini ostvarivanja postavljenog cilja:

- Povećanje svijesti o poimanju neovisnosti Institucije,
- Usvajanje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o ombudsmanu za ljudska prava BiH,
- Kadrovsko jačanje putem zapošljavanja, planiranja i provedbi obuka i stručnog usavršavanja osoblja,
- Unaprjeđenje elektroničkog sustava vođenja predmeta i dokumentacije OWIS/ORKA.

Specifični cilj 2 - Osiguranje učinkovite zaštite i promocije ljudskih prava

Ostvarivanje ovog specifičnog cilja uvjetovano je preispitivanjem postojećih praksi postupanja po podnesenim žalbama i u predmetima otvorenim po službenoj dužnosti, a na osnovu neovisno provedenog monitoringa, sagledavanja sugestija građana i civilnog društva, te uz uvažavanje nalaza i preporuka Jedinice za internu reviziju Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine. Aktivnosti će biti usmjerene na unaprjeđenje dostupnosti Institucije građanima, prisutnost na terenu putem organiziranja uredovnih dana ili drugim oblicima djelovanja. Posebna pozornost bit će posvećena zaštiti i promociji prava ugroženih skupina, kao što su djeca, osobe sa invaliditetom, osobe lišene slobode, manjine, starije osobe i dr., putem jačanja kapaciteta odjela u čijoj nadležnosti je zaštita prava navedenih kategorija. Implementacija preporuka Ombudsmana je ključna za ostvarivanje prava građana zbog čega će se, u suradnji sa odgovornim tijelima kojima

su preporuke upućene, razmotriti modaliteti za osiguranje njihove implementacije. Razvijanje aktivnosti na promociji ljudskih prava, kao što su edukacije državnih službenika i drugih osoba koje imaju javne ovlasti, a u cilju prevencije kršenja ljudskih prava su u posebnom fokusu rada. Sačinjavanjem specijalnih izvješća u oblastima za koje žalbe ukazuju da postoje sustavna ili specifična kršenja ljudskih prava ukazat će se nadležnim tijelima u kojem pravcu treba djelovati kako bi se kršenja zaustavila. Razvit će se aktivnosti, u suradnji sa civilnim društvom (akademska zajednica, mediji, nevladine organizacije itd.), putem kojih će se podići svijesti građana o mogućnosti obraćanja Ombudsmanima u cilju zaštite svojih prava. Razvijat će se i programi obuke i usavršavanja o ljudskim pravima za policijske službenike, učenike, studente, osobe koje imaju/vrše javne ovlasti, predstavnike nevladinog sektora i dr.

Načini ostvarivanja postavljenog cilja:

- Razmatranje pritužbi i povreda prava građana,
- Postupanje po podnesenim žalbama i predmetima otvorenim po službenoj dužnosti,
- Unaprjeđenje dostupnosti Institucije građana, prisutnost na terenu putem uredovnih dana.

Specifični cilj 3 - Jačanje i vidljivost Institucije kao središnje institucije za slobodu pristupa informacijama

Povećan broj obraćanja građana Instituciji zbog nemogućnosti pristupa informacijama ukazuje da je potrebno više raditi sa javnim tijelima/organima koji raspolažu informacijama. Poseban fokus će biti na obuci službenika za informiranje, ali i rukovoditelja institucija u cilju podizanja svijesti o značaju pristupa informacijama i važnosti pozicioniranosti službenika za informiranje u okviru unutarnje organizacije i sistematizacije radnih mjesta. Reformski procesi u ovoj oblasti, posebice u dijelu koji se tiče definiranja mehanizama za postupanje u postupku osiguranja pristupa informacijama, će se, svakako, odraziti i na djelovanje Institucije, što zahtijeva da se aktivnosti u okviru ovog strateški specifičnog cilja revidiraju, sukladno sa tim procesima.

Načini ostvarivanja postavljenog cilja:

- Podizanje svijesti o značaju pristupa informacijama,
- Obuka službenika za informiranje, kao i ostalih službenika koji u svom radu raspolažu informacijama.

Specifični cilj 4 - Jačanje i vidljivost Institucije kao središnje institucije za zabranu diskriminacije (tijelo za jednakost)

Iako je od donošenja Zakona o zabrani diskriminacije, kojim je propisano da će se Instituciji osigurati dodatna sredstva za uspostavu i funkcioniranje posebnog odjela za zaštitu od diskriminacije prošlo gotovo 14 godina, ova obveza od strane nadležnih tijela nikada nije izvršena. Ovo je rezultiralo da je postupanje Institucije, u slučajevima diskriminacije, uglavnom reaktivno, putem postupanja po žalbama, a veoma malo proaktivno što bi osiguravalo da se putem promotivnih sadržaja utječe na uzroke koji dovode do diskriminacije. U cilju osiguranja izvršenja obveza iz Zakona o zabrani od diskriminacije, uz osiguranje finansijskih sredstava neophodnih za jačanje ljudskih resursa, te korištenjem edukativnih materijala sačinjenih putem projekta

Horizontal Facility koji je implementiralo Vijeće Europe, uz potporu EU, razvit će se edukativni sadržaji za državne službenike i osobe koje vrše javne ovlasti o sprječavanju i prevenciji diskriminacije.

Načini ostvarivanja postavljenog cilja:

- Rad na pristiglim žalbama zbog diskriminacije,
- Praćenje pojave diskriminacije i politika suzbijanja diskriminacije, suradnja s relevantnim subjektima, podizanje svijesti o pojavama diskriminacije i zakonodavnom okviru.

Specifični cilj 5 - Suradnja s institucijama, međunarodnim organizacijama i civilnim društvom

U okviru suradnje sa institucijama i tijelima Bosne i Hercegovine, Institucija će podnositi redovita godišnja izvješća o rezultatima aktivnosti Institucije, te specijalna izvješća o određenim tematskim pitanjima na koje upućuju žalbe o određenim povredama ljudskih prava, te će organizirati sastanke sa tijelima uprave s ciljem osiguranja vladavine prava i stvaranja dobrih praksi. Poseban fokus će biti na realiziranju preporuka Ombudsmana Bosne i Hercegovine, te učešća u izradi strateškog dokumenta o zaštiti ljudskih prava u Bosni i Hercegovini. Institucija će posebnu pozornost usmjeriti na suradnju sa centrima za edukaciju sudaca i tužitelja, posebice prigodom izrade godišnjih izvješća, suradnju sa lokalnim zajednicama i javnim ustanovama, kao i suradnju sa drugim ombudsmanima u Bosni i Hercegovini, prije svega, Ombudsmanom za zaštitu potrošača u Bosni i Hercegovini, Ombudsmanom za bankarski sustav Federacije Bosne i Hercegovine, Ombudsmanom za bankarski sustav Republike Srpske, Ombudsmanom u osiguranju u Federaciji Bosne i Hercegovine, Ombudsmanom u osiguranju Republike Srpske, te Ombudsmanom za djecu Republike Srpske.

Imajući u vidu da je Institucija članica Europske mreže tijela za jednakost – EQUINET, Međunarodnog instituta Ombudsmana (IOI), Europske mreže nacionalnih institucija za zaštitu ljudskih prava (ENNHRI), Europske mreže ombudsmana za djecu (ENOC), te Mreže ombudsmana za djecu Jugoistočne Europe (CRONSEE), cilj je nastaviti surađivati u okviru ovih mreža, uključujući i Mrežu nacionalnih preventivnih mehanizama Jugoistočne Europe (SEE NPM), gdje trenutačno Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine ima status promatrača, s obzirom na to da još nema mandat preventivnog mehanizma sukladno Opcionom protokolu uz Konvenciju Ujedinjenih naroda protiv torture i drugih surovih, neljudskih i ponižavajućih kazni ili postupaka (OPCAT). Također, nastavak i jačanje suradnje sa Globalnom alijansom nacionalnih institucija za ljudska prava (GANHRI) bit će jedan od ključnih ciljeva u radu Institucije u narednom razdoblju, čije će preporuke služiti kao putokaz u radu Institucije. Institucija će sudjelovati u izradi izvješća za tijela Ujedinjenih naroda, kao i Univerzalnog periodičnog pregleda (UPR), surađivati sa tim institucijama, te unaprijediti suradnju sa međunarodnim organizacijama sa sjedištem u Bosni i Hercegovini. Posebnu važnost predstavlja učešće na konferencijama i znanstvenim stručnim skupovima iz oblasti ljudskih prava, te jačanje suradnje sa ombudsmanima iz zemalja regiona.

Kada se govore o suradnji sa civilnim društvom, cilj je nastaviti i jačati suradnju sa nevladinim organizacijama, medijima, akademskom zajednicom i drugim subjektima koji djeluju u interesu

građana. Ova saradnja zahtijeva, na bazi konzultacija, unaprjeđenje Platforme za suradnju sa nevladinim organizacijama, uspostavljanje savjetodavnih tematskih odbora, te održavanje radno-konzultativnih sastanaka.

Podizanje svijesti javnosti o značaju zaštite slobode medija i slobode izražavanja i dalje će biti jedan od ključnih ciljeva u promoviranju i zaštiti ljudskih prava, posebice imajući u vidu značaj medija u promoviranju ljudskih prava. Fokus će biti i na dodatnom jačanju suradnje sa medijima, posebice sa udrugama koje štite prava novinara.

Načini ostvarivanja postavljenog cilja:

- Podnošenje redovitih godišnjih izvješća o aktivnostima Institucije, kao i specijalnih izvješća o određenim tematskim pitanjima;
- Suradnja sa centrima za edukaciju sudaca i tužitelja, tijelima uprave, lokalnim zajednicama i javnim ustanovama, kao i suradnja sa drugim ombudsmanima u BiH,
- Nastavak i jačanje suradnje sa svim međunarodnim mrežama čiji je član Institucija, sudjelovanje u izradi izvješća za tijela Ujedinjenih naroda, te jačanje suradnje sa ombudsmanima iz zemalja regiona;
- Nastavak i jačanje suradnje sa nevladinim organizacijama, medijima i akademskom zajednicom.

V. Odgovornosti i izazovi Institucije

Institucija Ombudsmana odgovorna je za izvršenje nadležnosti definiranih zakonima koji propisuju njezin mandat. Ove nadležnosti uključuju:

- postupanje po podnesenim žalbama ili *ex officio* u slučajevima koji se odnose na slabo funkcioniranje ili povrede ljudskih prava i sloboda počinjene od bilo kojeg tijela vlasti, a može poduzimati i opće istrage, te donositi pojedinačne i/ili opće preporuke;
- usvajanje posebnih procedura za prijem i tretiranje žalbi koje se odnose na zaštitu prava djece, osoba koje pripadaju kategoriji manjina i osoba s invaliditetom;
- provedba istraga u svim žalbama u svezi sa slabim funkcioniranjem sudbenog sustava ili nepravilnim procesuiranjem individualnih predmeta i donošenje preporuka za odgovarajuće pojedinačne ili opće mjere, s tim da se Institucija neće miješati u proces odlučivanja sudova, ali može pokrenuti sudbene postupke ili intervenirati u tijeku postupka koji se vodi, kada god ustanovi da je takva aktivnost neophodna;
- osiguranje primjene domaćeg i međunarodnog okvira ljudskih prava;
- osiguranje jednakosti građana i eliminaciju svih oblika diskriminacije;
- praćenje primjene Zakona o slobodi pristupa informacijama;
- informiranje javnosti o ljudskim pravima putem medija i edukacijom;
- publiciranje obavještenja, mišljenja, preporuka, prijedloga i svojih izvješća;
- iniciranje izmjena i donošenja zakona i podzakonskih akata s ciljem njihovog usklađivanja s međunarodnim standardima ljudskih prava, te osiguranje unaprjeđenja ljudskih prava i temeljnih sloboda;

- pripremanje godišnjih, periodičnih, specijalnih i drugih informacija i izvješća o stanju ljudskih prava i temeljnih sloboda;
- suradnju sukladno sa Ustavom i zakonima koji su na snazi sa svim domaćim i međunarodnim autoritetima i institucijama koji se bave zaštitom ljudskih prava i temeljnih sloboda;
- posjete lokalnim zajednicama zbog mogućih zajedničkih aktivnosti u promoviranju i zaštiti ljudskih prava.

Izazovi koji su postavljeni pred Instituciju, a u cilju izvršenja zakonima definiranog mandata na koje je fokusirana Strategija su:

- Unaprjeđenje Institucije u cilju otklanjanja prepoznatih slabosti koje su vezane za unutarnju organizaciju i sistematizaciju. Ovo uključuje: popunjavanje upražnjenih pozicija i upošljavanje novih uposlenika, uzimajući u obzir potreban profesionalni profil, te jačanje ljudskih kapaciteta;
- Unaprjeđenje uvjeta rada uposlenika, uz preispitivanje postojećeg rasporeda uposlenika u odjelima, a u odnosu na broj registriranih žalbi, u cilju osiguranja što je moguće veće specijalizacije uposlenika za određena pitanja iz oblasti ljudskih prava, putem organiziranja specijalističkih obuka;
- Uspostavu preventivnog mehanizma sukladno Opcionom protokolu uz Konvenciju Ujedinjenih naroda protiv torture i drugih surovih, neljudskih i ponižavajućih kazni ili postupaka (OPCAT);
- Određenje prema pitanju slobode izražavanja i zaštite medija, sukladno sa rezultatima reformskih procesa koji su u tijeku i koji uključuju i reformu zakonodavstva;
- Unaprjeđenje djelovanja u oblasti sprječavanja i prevencije diskriminacije, uključujući i preispitivanje sadašnje strukture Institucije, a s obzirom na to da se radi o posebnom mandatu utvrđenom Zakonom o zabrani diskriminacije;
- Unaprjeđenje radnih uvjeta što uključuje preispitivanje adekvatnosti prostornih uvjeta za djelovanje Institucije, osiguravanje dodatnih smještajnih kapaciteta, kao i rješavanje razvrstavanja uposlenika u platne razrede, shodno specifičnosti posla koje obavljaju, nabavu tehničke opreme, što je u direktnoj ovisnosti od spremnosti nadležnih tijela da podupru jačanje kapaciteta Ombudsmana;
- Povećanje vidljivosti Institucije putem jačanja direktne komunikacije sa institucijama vlasti na svim razinama i obrazovnim ustanovama, kao i putem medijskih istupa, ali i organiziranjem aktivnosti na promociji ljudskih prava, uključujući i edukativne sadržaje za što je preduvjet razvoj suradnje sa partnerima. Uposlenici Institucije treba da budu prepoznati od strane partnera kao nositelji obrazovnih sadržaja o ljudskim pravima;
- Suradnja sa civilnim društvom što je ključno za ostvarivanje promotivnog mandata Institucije će biti uređena posebnim aktom.

VI. Ciljani subjekti i partneri

Kako Institucija ima prvenstveno mandat da djeluje u odnosu na postupanje javnih tijela, djelovanje Institucije usmjereno je prvenstveno prema tijelima vlasti, ali i drugim subjektima koji imaju javne ovlasti. Kao partneri u realiziranju Strategije građani, institucije, nevladine organizacije, mediji, akademska zajednica, međunarodne organizacije i institucije, pravosudna tijela, te drugi subjekti imaju ključnu ulogu.

VII. Razvoj informaciono-komunikacijskih tehnologija – IKT

Kao jedan od bitnih segmenata funkcioniranja nameće se i strateški pristup potrebama Institucije za informaciono-komunikacijskim tehnologijama, a što se prvenstveno odnosi na redovito obnavljanje opreme, prvenstveno radnih stanica uposlenih, a potom i stalno unaprjeđivanje infrastrukture i kvalitete usluga. Najveću slabost u ovom segmentu i dalje predstavlja zastarjela oprema. Optimalno bi bilo da radne stanice uposlenih ne budu starije od tri godine, i zbog zastarijevanja i zbog osiguravanja održavanja i servisiranja.

U narednom razdoblju potrebno je nastaviti održavanje i unaprjeđivanje web-stranice i web-sadržaja Institucije, održavanje i unaprjeđivanje web-aplikacije i OWIS baze podataka predmeta s dodavanjem novih funkcionalnosti i servisa, a obnavljanje opreme svakako treba omogućiti u okviru redovitih planiranih proračunskih sredstava. Neophodna je i povremena obuka uposlenih putem rada i tečaja, te obuka IT osoblja kako bi se specijalistička znanja iz ove oblasti podigla na višu razinu.

Ciljevi informaciono-komunikacijskih tehnologija posebice se odnose na poboljšavanje poslovne produktivnosti korištenjem IKT-a i novih vještina, otvaranje prostora inovacijama zasnovanim na IKT-u unutar Institucije, logično i učinkovito kruženje informacija, obrazovanje za informatičku pismenost, različite usluge pod istim uvjetima za sve, osiguravanje potrebne edukacije u vidu tečaja, predavanja, održavanja radionica, edukacija korisnika za korištenje informatičkih izvora. U tom smislu potrebno je da Institucija pribavi odgovarajuću informatičku opremu, poveća nabavu svih informatičkih izvora, te vrši stalna istraživanja i analize potreba korisnika, te percepciju/zadovoljstvo korisnika.

VIII. Provedba i monitoring

1. Provedba

Odgovornost za provedbu ove strategije ima Institucija ombudsmana i svi uposleni u njoj kako je to utvrđeno u operativnim planovima za svaku kalendarsku godinu. Operativni plan za svaku godinu bit će razvijen zajedno sa izradom proračuna za tu godinu.

Plan provedbe ove strategije za svaku godinu razvijat će Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine.

2. Pregled i revizija

Da bi i ova strategija bila uspješna, njezino planiranje i realiziranje treba da budu kontinuiran proces, svakako zasnovan na teoretskom znanju i empirijskim podacima. Takav proces uključuje, pored definiranja Strategije (na osnovu provedenih analiza, određenih ciljeva, postojećeg znanja i procjene utjecaja mjera i aktivnosti) i njezinu provedbu, kao i mjerenje uspješnosti (evaluaciju rezultata prethodno definiranih mjera i aktivnosti). Važno je osigurati da se ova strategija redovito ažurira i prilagođava promjenjivim vanjskim utjecajima i utvrđenim prioritetima.

Odgovornost Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine jeste da, u suradnji s odgovarajućim partnerima, najmanje jednom godišnje formalizira proces revizije ove Strategije.

3. Monitoring

Mjerenje uspješnosti na osnovu kontinuiranog monitoringa rezultata provedenih mjera i aktivnosti je važno, jer se na taj način omogućava unaprjeđenje i redefiniranje aktivnosti koje treba poduzeti u dostizanju utvrđenih strateških ciljeva.

Provedba ove strategije je odgovornost Ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, a odgovornost svih uposlenih jeste da se u obavljanju svakodnevnih radnih zadataka rukovode operativnim, ali i strateškim ciljevima i vizijom ove Strategije kako bi se osiguralo da građani Bosne i Hercegovine uživaju u Ustavom BiH garantiranim i međunarodnim standardima dostignutim ljudskim pravima i temeljnim slobodama.

IX. ANEKS

1. Jačanje kapaciteta Institucije

Uz mandat utvrđen Zakonom o Ombudsmanu za ljudska prava, Institucija ima i posebne nadležnosti utvrđene Zakonom o zabrani diskriminacije⁵, kao središnja institucija za zaštitu od diskriminacije - tijelo za jednakost; zakonima o slobodi pristupa informacijama Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske⁶ i Zakonima o vladinim, ministarskim i drugim imenovanjima Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske⁷. Navedeni mandat zahtijeva razvijanje kapaciteta Institucije da osigura provedbu aktivnosti: savjetovanja, praćenja stanja ljudskih prava na terenu; izvješćivanja, postupanja po žalbama, pravne pomoći, istraživanja, suradnje, promocije kulture prava, potpore radu zaštitnika ljudskih prava i dr. Suština formalne pravde je kriterij jednakosti. Jednakost i sloboda su temeljni stubovi demokratske države i zahtijevaju jednako ponašanje ili tretman u situacijama koje su u suštini identične i ne predstavljaju razlog za različito ponašanje ili tretman. Institucija kao tijelo za jednakost ima obvezu žurnog djelovanja u cilju osiguranja ovog principa.

Institucija predstavlja komunikacijski kanal između vlasti, građana i civilnog društva. Suradnja sa institucijama vlasti je ključna u procesu ostvarivanja ljudskih prava građana zbog čega je važno jačati i dalje razvijati institucionalnu suradnju. Poseban fokus treba da bude na institucijama vlasti koje nisu iskazale spremnost na suradnju sa Institucijom u cilju utvrđivanja uzroka, te poduzimanja aktivnosti na njihovom otklanjanju. U fokusu treba da budu i institucije vlasti koje su ostvarile suradnju sa Institucijom, ali bez iskazane spremnosti da postupe po upućenim preporukama.

Jačanje kapaciteta institucija vlasti da osiguraju uživanje ljudskih prava građanima sukladno sa Ustavom BiH i međunarodnim standardima predstavlja izazov koji zahtijeva preispitivanje postojećih politika u ovoj oblasti u cilju njihovog unaprjeđenja, što uključuje i procjenu institucionalnih kapaciteta, sa posebnim fokusom na ljudske resurse, na čijim osnovama bi se planirale obuke i usavršavanja osoblja, a s ciljem preveniranja kršenja ljudskih prava.

Institucija primjenjuje međunarodne standarde ljudskih prava na nacionalnoj razini, uz potpuno razumijevanje lokalnog konteksta, te predstavlja komunikacijski kanal sa međunarodnim organizacijama i mehanizmima ljudskih prava i izvješćuje međunarodne i regionalne mehanizme za ljudska prava o njihovom stanju na terenu. Dalje usavršavanje osoblja u primjeni međunarodnih standarda ljudskih prava i važnost komunikacije sa međunarodnim tijelima za ljudska prava prepoznata je Pariškim principima s obzirom na to da nacionalne institucije ljudskih prava mogu doprinijeti, svojim znanjem i stručnošću, radu međunarodnih i regionalnih tijela i mehanizama za ljudska prava.

⁵ Službeni glasnik BiH, broj 59/06

⁶ Zakon o slobodi pristupa informacijama BiH, Službeni glasnik BiH, br. 28/00, 45/06, 102/09 i 62/11; Zakon o slobodi pristupa informacijama Federacije Bosne i Hercegovine, „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, br: 32/01 i 48/11;

⁶Zakon o slobodi pristupa informacijama Republike Srpske, „Sl. glasnik Republike Srpske“, broj:20/2001

⁷ Zakon o ministarskim imenovanjima, imenovanjima Vijeća ministara i drugim imenovanjima („Službeni glasnik BiH“, broj 37/03), Zakon o vladinim, ministarskim i drugim imenovanjima u FBiH (Službene novine FBiH“, br. 12/03 i 34/03), Zakon o vladinim, ministarskim i drugim imenovanjima Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 41/03).

Široko uspostavljen mandat, te obveza osiguranja dostupnosti i pristupačnosti građanima zahtijeva sustavno i dugoročno planiranje djelovanja Institucije, zasnovano na sagledavanju stanja ljudskih prava u Bosni i Hercegovini, kapaciteta Institucije, te izazova iniciranih reformskim procesima na putu pridruživanja Bosne i Hercegovine Europskoj uniji.

Planiranje strateškog djelovanja Institucije u značajnoj mjeri je otežano činjenicom nepostojanja sveobuhvatne strategije ili akcionog plana za ljudska prava u Bosni i Hercegovini koji bi bio vodilja u utvrđivanju prioriteta institucionalnog djelovanja. Zato su kod kreiranja Strategije korišteni podaci kojima raspolaže Institucija, na osnovu podnesenih žalbi; sačinjenih godišnjih i specijalnih izvješća; uz uvažavanje sugestija dobivenih od strane institucija vlasti i civilnog društva u tijeku realiziranja različitih aktivnosti. Priprema Strategije proizvela je nekoliko vrijednih nalaza. Prije svega, ovaj proces jasno je dokazao značaj aktivne i stvarne suradnje između vlasti i civilnog sektora, te stručne i laičke javnosti. Stupanj učešća u kreiranju kritičnog konceptualnog dokumenta u oblasti ljudskih prava dokazao da je to jedan od najučinkovitijih načina primjene demokratskih principa u vođenje javnih poslova. Strategija djelovanja Institucije pripremljena je na osnovu širokih razgovora koji su uključivali konzultacije u okviru Institucije, u sjedištu i njezinim područnim i terenskim uredima (Banja Luka, Brčko, Mostar, Livno i Sarajevo), uz potporu Vijeća Europe - Misija u BiH⁸, te konzultacije s drugim institucijama, nevladinim organizacijama, predstavnicima medija i međunarodnim organizacijama. Strategijom su definirani ciljevi i prioriteti koje je potrebno ostvariti kako bi se unaprijedilo stanje ljudskih prava i temeljnih sloboda u Bosni i Hercegovini putem djelovanja Ombudsmana Bosne i Hercegovine.

Principima sadržanim u strategiji naglašen je značaj nacionalnih institucija ljudskih prava u državi zasnovanoj na principima demokracije, vladavine prava, poštivanja ljudskih prava i temeljnih sloboda, kao i dobre administracije. Poseban akcent stavljen je na činjenicu da je pravo podnošenja žalbi nacionalnoj instituciji ljudskih prava samo dodatno pravo, koje ide uz pravo na pristup pravdi, odnosno, sudovima. Venecijanski principi također obligatorno ističu da će države pružiti potporu i štititi nacionalne institucije ljudskih prava, te se suzdržati od bilo kojih aktivnosti koje ugrožavaju njezinu neovisnost.

2. Analiza stanja ljudskih prava

Ljudska prava formalno su izražena i kodificirana u međunarodnom pravu o ljudskim pravima. Bosna i Hercegovina je potpisnica svih devet temeljnih ugovora o ljudskim pravima i Fakultativnog protokola uz Konvenciju protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka (Konvencija protiv torture). Pristupanjem ugovorima UN-a BiH je preuzela obvezu periodičnog izvješćivanja o primjeni instrumenata UN-a u svojoj nadležnosti. Osim toga, BiH je priznala nadležnost tijela UN-a za postupanje po pojedinačnim pritužbama te podnosi svoje redovito univerzalno periodično izvješće. Institucija, kao nacionalna institucija za ljudska prava, obvezna je pratiti međunarodne standarde s ciljem osiguranja njihove implementacije u nacionalnom pravnom sustavu, nakon prihvaćanja od strane vlasti. Samo djelovanje nacionalne institucije ljudskih prava je propisano Pariškim principima.

⁸ Projekat Horizontal Facility

Sukladno članku 2. Ustava BiH, država i oba entiteta osiguravaju najvišu razinu međunarodno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda. Prava i slobode navedeni u Europskoj konvenciji o ljudskim pravima i temeljnim slobodama (EKLJP) i njezinim protokolima direktno se primjenjuju u BiH i imaju prioritet nad svim ostalim zakonima.

U odnosu na tranzicijske procese nužno je ukazati da je Bosna i Hercegovina 16. lipnja 2008. potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) s Europskim zajednicama i njihovim državama članicama,⁹ koji je stupio na snagu 1. lipnja 2015. godine. Ovaj ugovor za cilj ima uspostavljanje trajnog odnosa s EU-om i pokretanje službenog pristupanja te zemlje EU-u. Kao potencijalni kandidat za članstvo u EU-u, BiH je dužna poštivati i upućivati na dokumente o suradnji unutar EU-a.

U svezi sa Zahtjevom Bosne i Hercegovine za članstvo u Europskoj uniji od 15.02.2016. godine Bosna i Hercegovina je obvezana ispuniti 14 ključnih prioriteta iz Mišljenja Europske komisije od 29.05.2019. godine iz oblasti demokracije, vladavine prava, temeljnih prava i reforme javne uprave¹⁰, a kao uvjet da bi Europska komisija preporučila otvaranje pregovora sa Bosnom i Hercegovinom za pristupanje Europskoj uniji. Pored ovog, Europska komisija, u listopadu 2022. godine preporučila je status kandidata za Bosnu i Hercegovinu, pod povoljnijim uvjetima koji podrazumijevaju ispunjavanje osam kriterija, a što u suštini predstavljaju skraćenu verziju od prvobitnih 14 kriterija¹¹. Od tih kriterija na Instituciju ombudsmana se posebice odnose reforme u oblasti pravosuđa, uspostavljanje preventivnog mehanizma sukladno Opcionom protokolu uz Konvenciju Ujedinjenih naroda protiv torture i drugih surovih, neljudskih i ponižavajućih kazni ili postupaka (OPCAT), te zaštitu slobode izražavanja i medija. Europsko vijeće, na sastanku održanom 15.12.2022. godine, odobrilo je status kandidata za Bosnu i Hercegovinu, čime je Bosna i Hercegovina napravila još jedan formalni korak u procesu pristupanja Europskoj uniji.

U izvješću Europske komisije o napretku, kako za 2022. godinu, tako i za prethodne godine¹², u odnosu na Instituciju ombudsmana, ukazano je na slabu provedbu njezinih preporuka, čime se ugrožavaju prava građana na dobru upravu. Izvješće konstatira i slabosti u sustavu provedbe preporuka Institucije ombudsmana vezano za pravo pristupa informacijama, koje se manifestiraju tako da propisi iz ove oblasti i dalje nisu u potpunosti usklađeni sa međunarodnim i europskim standardima, ostvarivanje prava je i dalje nedosljedno, a tumačenje se vrši na način koji više štiti privatne nego javne interese. Izvješće predviđa i uspostavljanje nacionalnog mehanizma za sprječavanje mučenja i zlostavljanja, kao i izmjenu i dopunu Zakona o Ombudsmanu za ljudska

⁹ Službeni glasnik BiH – Ugovori, br. 10/08.

¹⁰ Mišljenje Komisije o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Europskoj uniji SWD(2019) 222 final, COM(2019) 261 final <https://europa.ba/wp-content/uploads/2019/06/Misljenje-Komisije-o-zahtjevu-Bosne-i-Hercegovina-za-%C4%8Dlanstvo-u-Europskoj-uniji.pdf>

¹¹ Više: [izvjestaj-o-bosni-i-hercegovini-za-2022-godinu_1666693844.pdf](https://europa.ba/wp-content/uploads/2022/10/izvjestaj-o-bosni-i-hercegovini-za-2022-godinu_1666693844.pdf) (dei.gov.ba)

¹² Izvješće Europske komisije o Bosni i Hercegovini za 2022. godinu - Radni dokument osoblja Komisije, Izvješće o Bosni i Hercegovini za 2022. godinu, Brisel 12.10.2022. g. SWD (2022)336 https://europa.ba/wp-content/uploads/2022/10/izvjestaj-o-bosni-i-hercegovini-za-2022-godinu_1666693844.pdf; Izvješće o Bosni i Hercegovini za 2021. godinu Strasbourg 19.10.2021. SWD (2021) 291 https://europa.ba/wp-content/uploads/2021/10/izvjestaj-o-bosni-i-hercegovini-za-2021-godinu_1636467943.pdf i Izvješće o Bosni i Hercegovini za 2020. godinu Brisel 06.10.2020. g. SWD (2020) 350 https://europa.ba/wp-content/uploads/2020/10/Izvješće_za_BiH_za_2020_godinu.pdf

prava Bosne i Hercegovine, čime bi se poboljšala i ojačala neovisnost i učinkovitost same Institucije¹³.

3. Stajališta međunarodnih monitoring mehanizama

Uspostava neovisnog i jakog nacionalnog mehanizma za zaštitu i promociju ljudskih prava je u stalnom fokusu međunarodnih monitoring mehanizama, posebice UN tijela za praćenje implementacije konvencija¹⁴ koje je Bosna i Hercegovina ratificirala (UN tijela) i Univerzalnog periodičnog izvješća (UPR). U svojim zaključnim opservacijama, nakon razmatranja periodičnih izvješća podnesenih od strane vlasti Bosne i Hercegovine, UN tijela su izrazila zabrinutost zbog postojanja faktora koji utječu na učinkovito djelovanje Institucije ombudsmana, te uputili preporuke vlastima u cilju unaprjeđenja stanja. Iznesene zabrinutosti se mogu sumirati na sljedeći način:

- Neusvajanje izmjena i dopuna Zakona o Ombudsmanu za ljudska prava u cilju njegovog usklađivanja sa principima koji se odnose na status nacionalnih institucija za promociju i zaštitu ljudskih prava (Pariški principi) i uspostavu mandata ove institucije kao preventivnog mehanizma sukladno sa Fakultativnim protokolom uz Konvenciju protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja. Komitet je zabrinut što nepostojanje financijske samostalnosti i neovisnosti Institucije ombudsmana dovodi u pitanje potpunu provedbu mandata koji se odnosi na promoviranje i zaštitu ljudskih prava u Državi potpisnici;¹⁵
- Ograničena neovisnost Ombudsmana, neuspostavljena posebna proračunska linija predviđena za rad Odjeljenja za eliminaciju svih oblika diskriminacije, nedostatna financijska sredstva namijenjena za funkcioniranje Ombudsmana, te niska razina poštivanja preporuka;¹⁶
- Nedostatno osiguranje Odjela za zaštitu prava djeteta adekvatnim ljudskim, tehničkim i financijskim resursima radi učinkovitijeg funkcioniranja i neučinkovita implementacija izdanih preporuka;¹⁷
- Ograničena neovisnost, utjecaj složene strukture na učinkovitost njezinih svakodnevnih funkcija, te nedostatak informacija od strane nadležnih tijela o realiziranju odluka Ombudsmana;¹⁸

¹³ Nacrt amandmana dostavljen je Vijeću ministara u prosincu 2021. godine, a u parlamentarnu proceduru upućen je tek u kolovozu 2022. godine.

¹⁴ UN Komitet za ekonomska, socijalna i kulturna prava; UN Komitet za prava djeteta; UN Komitet o ukidanju diskriminacije žena; UN Komitet o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih obitelji; UN Komitet o ukidanju rasne diskriminacije; UN Komitet protiv torture; UN Komitet o pravima osoba sa invaliditetom, UN Komitet za ljudska prava; UN Komitet za prisilne nestanke

¹⁵ Točka 9. UN komitet za ljudska prava, Zaključna razmatranja o Trećem periodičnom izvješću Bosne i Hercegovine, 13.travanj 2017.godine, United Nations (mhrr.gov.ba); Točka 20. UN komitet protiv torture, Zaključna razmatranja o šestom periodičnom izvješću Bosne i Hercegovine, 22. prosinac 2017. godine, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G17/366/61/PDF/G1736661.pdf?OpenElement>

¹⁶ Točka 13. UN komitet o ukidanju rasne diskriminacije, Zaključna razmatranja o kombiniranom dvanaestom i trinaestom periodičnom izvješću Bosne i Hercegovine, 10.rujan 2018. godine, https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CERD/Shared%20Documents/BIH/CERD_C_BIH_CO_12-13_32232_E.pdf

¹⁷ Točka 13. UN Komitet za prava djeteta, Zaključna zapažanja o kombiniranom petom i šestom periodičnom izvješću Bosne i Hercegovine, 05.12.2019. godine

¹⁸ Točka 10. UN komitet za ekonomska, socijalna i kulturna prava- Zaključna razmatranja o trećem periodičnom izvješću Bosne i Hercegovine, 11. studeni 2021. godine https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E%2fC.12%2fBIH%2fCO%2f3&Lang=en

- Nepostojanje adekvatnih ljudskih, tehničkih i financijskih resursa za učinkovito izvršavanje mandata glede prava radnika migranata i članova njihovih obitelji, te da se usvoji prijedlog zakona, usmjeren na poboljšanje strukture financiranja, unaprjeđenje suradnje sa organizacijama civilnog društva i dodjeljivanje dodatnih nadležnosti, naročito kao nacionalni preventivni mehanizam protiv torture;¹⁹
- Zabrinutost zbog nedovoljno ljudskih, tehničkih i financijskih resursa za učinkovitu provedbu mandata Institucije u promociji i zaštiti prava žena;²⁰
- Nepoštivanje preporuka mehanizama za nadzor, kao što su parlamentarni nadzor, kao i neovisnih institucija kao što su Kancelarija za reviziju institucija BiH i Ombudsman za ljudska prava, koje se slabo provode. Nekoliko institucija ni ne odgovara na preporuke koje su im upućene, iako su zakonski obvezne da to urade. Ovo ugrožava prava građana na dobru upravu;²¹
- Zabrinutost zbog veoma malog broja slučajeva rasne diskriminacije koji su registrirani, istraženi i izvedeni pred sudove i pred Ombudsmane;²²

U cilju unaprjeđenja funkcioniranja Institucije ombudsmana za ljudska prava, vlastima Bosne i Hercegovine preporučeno je da:

- Usvoje Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine koji treba da bude u potpunosti sukladan s načelima koji se odnose na status nacionalnih institucija za promicanje i zaštitu ljudskih prava (Pariški principi), uključujući i preporuke koje je dao Pododbor za akreditiranje Globalnog saveza nacionalnih ljudskih prava Institucije;²³
- Pojačaju napore kako bi se osiguralo da Institucija dobije financijsku samostalnost i odgovarajuće financijske i ljudske resurse, kako bi učinkovito funkcionirala, sukladno sa Pariškim principima;²⁴

¹⁹ Točka 23, UN komitet o zaštita prava svih radnika migranata i članova njihovih obitelji, Zaključna zapažanja o trećem periodičnom izvješću Bosne i Hercegovine, 04.studen 2019. godine, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G19/317/11/PDF/G1931711.pdf?OpenElement>

²⁰ Točka 19. UN komitet o ukidanju diskriminacije žena, Zaključna zapažanja o šestom periodičnom izvješću Bosne i Hercegovine, 12.studen 2019. godine

²¹ RADNI DOKUMENT OSOBLJA KOMISIJE, Izvješće o Bosni i Hercegovini za 2022.godinu uz dokument Saopćenje Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija, Brisel, 12.10.2022. godine, DEI | Direkcija za europske integracije

²² UN Komitet o ukidanju rasne diskriminacije, Zaključna razmatranja o kombiniranom dvanaestom i trinaestom periodičnom izvješću Bosne i Hercegovine, 10.09.2018. godine

²³ točka 11 (a) UN komitet za ekonomska, socijalna i kulturna prava - Zaključna razmatranja o trećem periodičnom izvješću Bosne i Hercegovine, 11. studeni 2021. godine; točka 13 (a) UN komitet za prava djeteta, Zaključna zapažanja o kombiniranom petom i šestom periodičnom izvješću Bosne i Hercegovine, 5. prosinac 2019. godine, točka 20 (a) UN komitet o ukidanju diskriminacije žena, Zaključna zapažanja o šestom periodičnom izvješću Bosne i Hercegovine, 12. studeni 2019. godine; 4 (a) UN komitet o ukidanju rasne diskriminacije, Zaključna razmatranja o kombiniranom dvanaestom i trinaestom periodičnom izvješću Bosne i Hercegovine, 10. rujn 2018. godine; točka 21 (a) UN komitet protiv torture, Zaključna razmatranja o šestom periodičnom izvješću Bosne i Hercegovine, 22. prosinac 2017. godine, UPR preporuke: 120.12; 120.18,

²⁴ točka 21 (b) UN komitet protiv torture, zaključna razmatranja o šestom periodičnom izvješću Bosne i Hercegovine, 22. prosinac 2017. godine; točka 20 (b) UN komitet o ukidanju diskriminacije žena, Zaključna zapažanja o šestom periodičnom izvješću Bosne i Hercegovine, 12. studeni 2019. godine; točka 24. UN komitet o zaštita prava svih radnika migranata i članova njihovih obitelji, Zaključna zapažanja o trećem periodičnom izvješću Bosne i Hercegovine, 04. studeni 2019. godine, UPR preporuka 120.13, 120.14, 120.15, 120.16, 120.17

- Povećaju učinkovitost funkcija Institucije, uključujući pojednostavljenje procesa donošenja odluka;²⁵
- Osiguraju postupanje nadležnih tijela sukladno s odlukama i preporukama Institucije;²⁶
- Odmah uspostave nacionalni preventivni mehanizam;²⁷
- Ojačaju neovisnost Institucije ombudsmana, sukladno s Pariškim principima;²⁸

4. Stanje u Instituciji

Usprkos opisanim slabostima uočenim od strane međunarodnih institucija (što prati u manjoj i većoj mjeri i neke druge države, naročito Regiona), Institucija ombudsmana za ljudska prava BiH uživa priličan autoritet i ugled naroda Bosne i Hercegovine i institucionalno povjerenje. Kao dokaz ovakvoj tvrdnji ističemo oko 3000 zaprimljenih predmeta na godišnjoj razini, stalne pohvale podnositelja žalbi, dobru komunikaciju sa medijima kao i tijelima zakonodavne, izvršne i sudbene vlasti na svim razinama u BiH te civilnim društvom. Najzad, na međunarodnom planu promatrano, Institucija ima akreditacioni status A kod GANHRI-a. Također, Institucija, iako suočena sa manjkom kadrova, raspolaže sa veoma educiranim osobljem, prepoznatljivih pravničkih kapaciteta u svim oblastima djelovanja koje je u stanju rješavati najsloženije predmete, istoznačne najvišim razinama sudbene vlasti u BiH.

U Instituciji trenutno rade 63 uposlenika, i to 37 diplomiranih pravnika (od toga tri su ombudsmana) i 26 uposlenih kao administrativno i tehničko osoblje. U Sjedištu Institucije u Banja Luci trenutno su uposlena 24 uposlenika (od toga jedan ombudsman i 10 pravnika), u Područnoj kancelariji u Sarajevu 29 uposlenika (od toga dvije ombudsmanke i 17 pravnika), u Područnoj kancelariji u Mostaru četiri uposlenika (dva diplomirana pravnika), Područnoj kancelariji u Brčkom tri uposlenika (sva tri diplomirani pravnici) i Terenskoj kancelariji u Livnu tri uposlenika (dva diplomirana pravnika). Pravilnikom o unutarnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta sistematizirano je 90 radnih mjesta (87 uposlenika i tri ombudsmana). Nepopunjeno je 27 radnih mjesta (od toga osam rukovodnih).

Prema funkcionalnom principu, Institucija je organizirana u osam odjela, i to po oblastima ljudskih prava.

Institucija je akreditirana u statusu A pred Globalnom alijansom nacionalnih institucija za ljudska prava (GANHRI), ranije Međunarodnim koordinacionim komitetom nacionalnih institucija za promociju i zaštitu ljudskih prava (ICC). Posljednje akreditiranje izvršeno je 24. studenog 2017. godine i ona je potvrda neovisnosti i funkcioniranja Institucije sukladno s Pariškim principima, te daje ombudsmanima mogućnost glasanja u okviru GANHRI-a. Pravilima je propisano da se proces reakreditiranja nacionalnih institucija ljudskih prava vrši svakih pet godina. Potkomitet za

²⁵ točka 11 (b) UN komitet za ekonomska, socijalna i kulturna prava - Zaključna razmatranja o trećem periodičnom izvješću Bosne i Hercegovine, 11. studeni 2021. godine;

²⁶ Ibid, točka 11 (c), točka 21 (ii) UN komitet protiv torture, Zaključna razmatranja na šesto periodično izvješće Bosne i Hercegovine, 22. prosinac 2017. godine

²⁷ točka 21 (iii) UN komitet protiv torture, Zaključna razmatranja o šestom trećem periodičnom izvješću Bosne i Hercegovine, 22. prosinac 2017. godine, UPR preporuka 120.18; RADNI DOKUMENT OSOBLJA KOMISIJE, Izvješće o Bosni i Hercegovini za 2022. godinu uz dokument Saopćenje Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija, Brisel, 12.10.2022. godine, DEI | Direkcija za europske integracije

²⁸ UPR Preporuka 120.19

reakreditiranja je u kolovozu 2022. godine pozvao Instituciju da podnese zahtjev za reakreditiranje do 3. listopada 2022. godine. Imajući u vidu da su Izmjene i dopune Zakona o Ombudsmanu za ljudska prava tek u kolovozu 2022. godine upućene u parlamentarnu proceduru, da je proces izbora ombudsmana bio u tijeku, podnesen je Zahtjev za odgodu reakreditiranja koji je Potkomitet uvažio i odgodio za godinu dana.

Prigodom planiranja Strategije svakako je potrebno u obzir uzeti i stanje u Instituciji zbog čega su, putem SWOT analize, uposlenici izvršili samoprocjenu. Uposlenici su kao snagu definirali: samostalnost; empatiju i opredjeljenje za pomoć strankama, posebice ranjivim kategorija; želju za radom i ostvarivanjem uspješnih rezultata; relativno mlad, komunikativan i kolegijalan kolektiv, u kojem je uposleno visokokvalificirano osoblje sa iskustvom, vještinama i širokim spektrom znanja što je neophodno s obzirom na širinu mandata Institucije; razvijenu suradnju sa javnim tijelima; izraženo povjerenje građana; mogućnosti edukacije, te djelovanje sukladno sa Pariškim principima.

Definirane slabosti su: manjak vidljivosti Institucije u javnom prostoru; problem kadrovske nepopunjenosti i neadekvatne i nefunkcionalne unutarnje raspoređenosti i organiziranosti Institucije; nepostojanje srednjeg menadžmenta; nefunkcionalnost pojedinih odjela; nepostojanje sustava vrednovanja pravnika; pojedini uposlenici imaju ograničene vještine korištenja engleskog jezika i informacijsko-komunikacijskih sredstava što se veže za nedostatak edukacija; neadekvatnost prostora za rad koji u pojedinim terenskim kancelarijama nije prilagođen ni za pristup osobama sa invaliditetom, nedostatak tehničke opreme i vozila za rad Institucije; komplicirane i zastarjele procedure rada, sporost procesa razmjene predmeta i ostalih akata između ureda; sporost u procesu odlučivanja Ombudsmana (davanja suglasnosti na pripremljene odluke), te različit pristup Ombudsmana pojedinim predmetima.

U odnosu na vanjske utjecajne faktore na djelovanje Institucije, kao mogućnosti su prepoznati: metoda djelovanja Institucije propisana zakonom kojim je omogućeno ostvarivanje neposrednih kontakata sa građanima i sačinjavanje izvješća; mogućnost komuniciranja i suradnja sa institucijama i monitoring njihovog rada; neovisnost i samostalnost u radu; visoki standardi za zapošljavanje osoblja kojim se traži angažiranje stručnog i obrazovanog kadra zbog specifičnosti i širine mandata; međunarodno prepoznavanje i potpora Instituciji, te europski okvir i buduće integracije, što uključuje i proširenje nadležnosti i mogućnost suradnje putem edukacija i savjetovanja, te zahvalnost stranaka na pruženoj pomoći.

Nažalost, prepreke na koje nailazi Institucija su mnogo izražajnije u odnosu na mogućnosti i uključuju: političko stanje u državi; neuređenost zakonodavstva; nedovoljno reformirana uprava i pravosuđe; ograničeni resursi (proračun, tehnička opremljenost, ljudski resursi); nepostojanje financijske neovisnosti; nepoštivanje preporuka Ombudsmana; nedostatak adekvatnog prostora za djelovanje Institucije, koji bi u obzir uzeo specifičnosti mandata, što se odnosi i na nedostatak sala za sastanke i nepristupačnost osobama sa invaliditetom; nepovjerenje drugih institucija prema Instituciji ombudsmana; nezainteresiranost medija i javnosti za rad Institucije ombudsmana - mediji su usmjereni uglavnom prema negativnim informacijama; izazovi vezani za suradnju sa nevladinim organizacijama; nedovoljna društvena prepoznatljivost Institucije. Uposlenici su posebice ukazali na preporuke koje se tiču njihovog radno-pravnog statusa gdje im nije omogućeno obavljanje liječničkih/sistematskih pregleda i obveznog osiguranje za uposlenike; nedefiniran platni razred u Zakonu o plaćama u institucijama BiH koji bi trebalo da uzme u obzir

specifičnosti poslova koje obavljaju uposlenici Institucije ombudsmana za koje se traži visoka i široka razina obrazovanja, s obzirom na širinu i raznolikost mandata Institucije zbog čega nemaju status državnog službenika. Osiguranje principa neovisnosti Institucije ograničava uposlenike za obavljanje drugih aktivnosti, kao što su članstvo u upravnim i nadzornim odborima ili drugim tijelima.

Svoje djelovanje Institucija zasniva i dodatnim vrijednostima svojstvenim za neovisne institucije ljudskih prava i to:

- vidljivost, prepoznatljivost, respektabilnost i efikasnost;
- fleksibilnost u radu i otvorenost prema građanima;
- strukturalno i teritorijalno organiziranje koja garantira jednaku razinu zaštite prava građana i promoviranja ljudskih prava;
- osposobljenost za djelovanje na eliminiranju svih oblika diskriminacije građana, te osiguranje njihove jednakosti u društvu;
- integriranost u strukture Bosne i Hercegovine, kao korektivni faktor, u daljem razvoju demokracije zasnovane na vladavini prava i poštivanju ljudskih prava i temeljnih sloboda građana;
- osposobljenost za praćenje stanja ljudskih prava, posebice u ustanovama, institucijama i drugim mjestima u kojima se nalaze osobe lišene slobode.

Ova analiza je korištena kao temelj kod izrade Strategije djelovanja Institucije ombudsmana za ljudska prava za razdoblje 2023. – 2028. godine.